

21. YÜZYILIN İDEOLOJİK GÜÇ MÜCADELESİ: ULUSLARARASI SİSTEMİN DEĞİŞEN DOĞASINI ANLAMAK

Arş. Gör. Kaan YİĞENOĞLU

Marmara Üniversitesi / TÜRKİYE, E-mail: yigenoglu2@hotmail.com

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>Makale Geçmişi: Geliş: 2018-01-05 Kabul: 2018-02-11</p> <p>Anahtar Kelimeler: İdeolojik Güç Mücadelesi, Uluslararası Sistemin Doğası, Kapitalist İdeoloji, Globalcilik, Milliyetçilik</p> <p>DOI:10.26809/joa.2018.005</p>	<p>20. yüzyılın temel ideolojik çatışması kapitalizm ile sosyalizm arasında gerçekleşmiştir. Bu çatışma kapitalist ideolojiyi destekleyenler ile kapitalist ideolojiye karşıt olanlar arasında gerçekleşmiştir. 21. yüzyılda ise bu ideolojik çatışmanın evrildiğine şahit olunmaktadır. 21. yüzyılın temel ideolojik çatışması globalciler ile kapitalistler arasında olmaktadır. Globalciler ile kapitalistler arasındaki çatışma kapitalist ideoloji taraftarları ile karşıtları arasında değil, kapitalist ideolojinin farklı fraksiyonları arasında gelişmektedir. Söz konusu gelişmelerin bu yeni ideolojik çatışma bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada uluslararası sistemin gelişimi farklı ideolojiler çerçevesinde değerlendirildikten sonra, 21. yüzyılda ideolojik güç mücadelesindeki değişime yönelik analizler yapılmaktadır. Son olarak ise ideolojilerin çatışması ve tekleşme süreci anlatılmaktadır.</p>

THE IDEOLOGICAL POWER STRUGGLE OF THE 21ST CENTURY: UNDERSTANDING THE CHANGING NATURE OF THE INTERNATIONAL SYSTEM

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Article History: Received: 2018-01-05 Accepted: 2018-02-11</p> <p>Keywords: Ideological Power Struggle, Nature of International System, Capitalist Ideology, Globalism, Nationalism</p> <p>DOI:10.26809/joa.2018.005</p>	<p>The basic ideological conflict of the 20th century was between capitalism and socialism. This conflict occurred between the supporters of the capitalist ideology and those opposing the capitalist ideology. In the 21st century, this ideological clash is witnessed to be evolved. The basic ideological conflict of the 21st century is between globalists and capitalists. The conflict between globalists and capitalists is developing between different factions of capitalist ideology, not between oppositionists of capitalist ideology and their opponents. These developments need to be evaluated in the context of this new ideological conflict. In this work, the development of the international system is evaluated within the framework of different ideologies, and then the analysis of change in the ideological power struggle is being conducted in the 21st century. Finally, the conflict of ideologies and the process of unification are explained.</p>

1. GİRİŞ

Dünya siyaset sahnesinde yaşanan son gelişmeler globalciler ile milliyetçilerin gruplaşmalarına neden olmaktadır. Brexit ile İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılması, ABD'de Donald Trump'ın Başkan seçilmesi, Fransa'da Marine Le Pen'in oylarını

yükseltmesi ve diğer Avrupa ülkelerinde milliyetçi hareketlerin ivme kazanması globalcilere karşı bir tepki hareketi olarak yorumlanmaktadır.

Günümüz uluslararası sistemi liberaller ile muhafazakârlar arasındaki rekabete göre değil globalciler ile milliyetçiler arasındaki rekabete göre şekillenmektedir. Bu rekabetin bu yüzyıla damgasını vurması beklenmektedir. Bu rekabete dayalı olarak dünya iktisadi ve siyasi düzeni yeniden oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Global ideolojinin olgunlaşması 20. Yüzyılda gerçekleşmiştir. Bilindiği gibi 2. Dünya Savaşı'nın sebepleri arasında Almanya'da milliyetçiliğin yükselmesi ve buna bağlı olarak Almanya'nın saldırgan tutumu vardır. 1929 Büyük Bunalımı sonrasında ise ülkelerin korumacı iktisadî politikalarına yönelmesi uluslararası ticareti engellemiş ve savaşa giden yolu açmıştır.

2. Dünya Savaşı sonrası oluşturulan yeni uluslararası sistemde bu nedenlere bağlı olarak milliyetçilik ve korumacılık politikalarına karşı olumsuz tavır sergilenmiştir. Yeni uluslararası sistemde ülkeler arasındaki ticaretin artmasına yönelik bir düzen oluşturulmaya başlanmıştır. Yeni oluşturulmaya çalışılan sistemde uygulanan politikalar ise global ideolojinin güçlenmesini sağlamıştır.

ABD'nin başını çektiği kapitalist düzen taraftarları ile SSCB'nin liderliğindeki komünist blok arasındaki rekabet sonucunda SSCB'nin çökmesi globalci ideolojiye yönelik dünya çapında olumlu bir algı oluşturmuştur. Böylelikle ülkeler liberal iktisat politikalarına sıcak bakmaya başlamışlardır.

Liberal iktisat politikaları uygulandıkça ülkeler arasındaki karşılıklı bağımlılık artmaya devam etmiştir. 1980'lerde popüler olmaya başlayan globalci ideoloji, 1991'de SSCB'nin çökmesiyle adeta zirveye ulaşmıştır. Bu dönemde korumacı ve milliyetçi politika uygulayan ülke yok denecek kadar azdır. Ulus devletlerin ekonomileri ve siyasetleri üzerindeki kontrolü bu dönemde büyük ölçüde azalmıştır.

Ülkeler arasındaki karşılıklı bağımlılığın artması globalciler için büyük bir fırsatten aynı zamanda da önemli bir tehdit olmuştur. Dünyanın herhangi bir yerinde olan bir gelişmenin kısa süre içerisinde dünyanın diğer noktalarında hissedilmesi globalcilerin iktisadî düzeni için pek iyi olmamıştır. 2008 yılında ABD'de başlayan iktisadî krizin hızlıca ve derin şekilde diğer ülke piyasalarını vurması globalcilerin 1991 yılında başlayan popülerliklerinin sorgulanmasına neden olmuştur.

2008 krizi sonrasında ulus devletlerin ekonomileri ve siyasetleri üzerindeki hakimiyet kurma istekleri artmıştır. ABD'de ortaya çıkan bir iktisadî krizin faturasının diğer devletler tarafından karşılanmasına yönelik tepkiler çoğaldı. Ayrıca kapitalist sistemin doğasındaki kriz potansiyeli, gelir dağılımındaki eşitsizlik ve sosyal adaletin bozulmasına yol açması ulus devletlerde milliyetçi ve korumacı politikalara dönüş için bir zemin hazırladı. 2008 krizinden sonra yeterli iktisadî büyüme ve siyasi istikrarın sağlanamamış olması da eskiye dönüş özlemini artırdı.

Nasıl ki 2. Dünya Savaşı öncesindeki milliyetçi ve korumacı politikalar savaşa yol açarak gözden düştüyse, sonrasında yükselen global ideoloji de ülkeler arasında iktisadî farklılıklara ve siyasi istikrarsızlıklara yol açarak gözden düşmüştür. Her iki ideolojide yapılarında var olan dinamikler yoluyla yükselmiş ve düşmüştür. Avrupa'da ve ABD'de milliyetçiliğin tekrar yükselmesi globalciliğin neden olduğu ve belirsizliklerle dolu dünya düzenine bir tepki olarak gelişmiştir.

Global ideoloji, iktisat ve siyasetin kontrolünün ulus devletlerde olmadığı bir dünya düzeni tasavvur etmektedir. Bu ideolojiye göre kimliklerin ve farklılıkların bir önemi yoktur.

Tüm insanlığın bir dünya devleti çatısı altında toplanabileceğini savunuyorlar. Buna karşı milliyetçiler açısından kimlikler ve farklılıklar önemlidir ve hatta bunlar zenginlik kaynağıdır. Bu nedenle devletlerin kendi kimliklerine sahip çıkması ekonomi ve siyaset üzerindeki kontrol güçleriyle paralel olarak değerlendirilmektedir.

Bu yüzyılda milliyetçi ve global ideolojiler arasındaki rekabete şahit olunacaktır. Her iki ideoloji farklı görüşlerde olsalar da ikisi de kapitalist çatı altında rekabet etmektedirler. Dolayısıyla bu yüzyılda kapitalizm ile komünizm arasındaki ideolojik çatışma yerine kapitalist ideoloji çatısı altında globalciler ile milliyetçiler arasında bir çatışma olmaktadır.

2. İDEOLOJİ: ULUSLARARASI SİSTEMİN DOĞASINI ANLAMAK

Siyasal ideolojilerin, iktisadî, siyasî ve toplumsal dönüşümlere neden olan Fransa ve Amerika'da yaşanan devrimler ile İngiliz Sanayi Devrimi'nin düşünsel ürünleri olduğu kabul edilmektedir. Bu ideolojiler arasında yaşanan çatışmayı anlamak, günümüz dünyasının kaotik yapısını analiz etmemizi sağlayacaktır. Bu nedenle, bu bölümde uluslararası sistemin doğasını anlamaya yönelik olarak ideoloji kavramı ve kavramın tarihsel gelişimi üzerinde durulmaktadır.

2.1. İdeoloji Kavramı

İktisadî değişikliklerin, toplumsal yapıyı ve ilişkileri etkilediği kabul edilen bir gerçektir. 16. yüzyılda Avrupa'daki iktisadî değişim süreci, yeni mesleklerin ve sınıfların ortaya çıkmasında, paraya dayalı ekonomiye geçişte belirleyici olmuştur. Toplumsal ve siyasal yapı o kadar hızlı değişti ki, bu yeni durumu gelenekler ve dinlerle açıklamak neredeyse imkânsız oldu. Aydınlanma Felsefesi bu boşluğu dolduracak şekilde yükselişe geçmiştir. Doğa bilimleri ve sanattaki ilerlemelerin yanı sıra, sosyal bilimlerin de din ve metafizikten kurtulma süreci ve gelişmesi böylece başlamıştır. İdeoloji kavramı da bu gelişmelerin bir ürünü olarak Fransız Devrimi'nden sonra üretilmiştir (Örs, 2007:8-9).

Grekçe eidos ve logos terimlerinin birleşmesiyle oluşan ideoloji kavramını, ilk olarak 1796-1798 yılları arasında Fransız Aydınlanma filozofu Antoine Destutt de Tracy kullanmıştır. Diğer aydınlanma filozofları gibi Tracy de, insanî tecrübe alanının teolojik değil akıl yoluyla incelenmesi taraftarıdır. Aydınlanma dönemi ürünü olan yeni ampirik düşünceler bilimini tanımlamak için Tracy, metafizik ve psikoloji terimlerini yetersiz bulmuştur. Metafizik disiplini, yanıltıcı ve güvenilirliğini kaybetmiş olarak görülmekteydi. Psikoloji ise ruh bilimi gibi dinî izlenim oluşturan bir kavramdı. Materyalist bir filozof olan Tracy, kilisenin siyasette ağırlığına karşı çıkmıştır. Bu nedenle, Tracy'nin dinî bir anlama kaymayan ideoloji kavramını seçtiği düşünülmektedir. Kavramın farklı kullanımları da bunu ispatlamaktadır. İlk olarak ideoloji kavramı, Tracy'nin yeni ampirik düşünceler bilimini tanımlamak için kullanılmıştır. İkinci olarak, seküler liberal cumhuriyetçiliğe yakınlığın göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Üçüncü kullanımı daha olumsuz içeriğe sahiptir. Bu kullanımında, tehlikeli radikalizm ile entelektüel ve pratik verimsizliği ifade eden küçük düşürücü bir anlam söz konusudur. Son olarak, siyasi doktrini belirtecek şekilde bir kullanımı bulunmaktadır (Vincent, 2006: 1-3).

Alman ideolojisinde Karl Marx ve Friedrich Engels, Tracy'e karşı çıkan şekilde ideolojiyi tanımlamışlardır. Onlara göre ideoloji, bazı insanların kendilerini meşrulaştırmak için kullandıkları uydurmacadan ibarettir. İdeoloji, içerdiği kavramlar itibarıyla bütünüyle öznel ve yönetici sınıfın meşruiyet kaynağıdır. Toplumun ideolojisi, yönetici sınıfın çıkarlarını yansıtmaktadır ve bu nedenle, siyasetin doğasını yanlış yorumlamaya neden olur (Baradat, 2012: 14). Günümüzde ideoloji kavramı Marx ve Engels'in kullandığına benzer olarak "nesnel olmayan bir fikir ürünü" şeklinde görülmektedir. Batı Avrupa düşünce

tarihinde ise kavram tam tersi şekilde ortaya çıkmıştır. Buna göre ideoloji “doğru düşünme” bilimine verilen bir isimdir (Mardin, 1976:8).

Marx’ın ilk yazılarında Tracy’ye iki anlamda göndermelerde bulunduğu bilinmektedir. İlkinde ideologların varlığından bahseden Marx’a göre Tracy, küçük bir vülger burjuva liberal politik ekonomistidir. İkinci anlamda Marx ideolojiyi, dünyayı filozofvari yorumlayan fakat değiştirilebilir olarak görmeyen bir kavram olarak değerlendirmektedir. Marx’a göre Tracy idealist felsefenin izlerini taşımaktadır. Marx’ın ideoloji kavramı hakkındaki yaklaşımı, ideologların saygın üyelerinden bir tanesi olarak kabul edilen Napoleon Bonaparte’a benzemektedir. Bonaparte, ideologları politik zekaları düşük ve sadece zihinleriyle dünyayı değiştirmeyi istemekle eleştirmiştir (Vincent, 2006: 4-5).

İdeolojiye yaklaşımı Marx ile benzer olan bir diğer isim de Alman akademisyen Karl Mannheim’dır. Tarihsel perspektiften hareketle Mannheim, farklı tarihsel dönemlerin ideolojilerini karşılaştırmış ve tarihsel ilişki belirsiz olduğu sürece hiçbir ideolojinin anlaşılamayacağını ileri sürmüştür. Kısacası Mannheim’a göre, bir önceki ideolojinin şimdiki ideolojiye etkileri incelenmedikçe hiçbir ideoloji anlaşılır olamayacaktır (Baradat, 2012: 14).

İdeoloji konusuna daha farklı yaklaşımlardan birisi de Vilfredo Pareto’dur. İnsan davranışından bahseden tüm kurumların yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ifade eden Pareto, toplumun gerçek mekanizması hakkında verilen bilgilerin çoğunun yanlış (ideolojik) olduğunu belirterek, yeni bir toplum bilimi oluşturulması gerektiğini savunmuştur (Mardin, 1976:44).

İdeolojileri değer sistemleri açısından inceleyen isimler de bulunmaktadır. L.T. Sargent’e göre, karmaşık ve çelişkilerle dolu olan modern toplumlarda bireyler, tek bir ideoloji yerine çeşitli ideolojilerin belirli kısımlarını benimseyebilirler. Dünyanın büyük karmaşıklığını basit ve anlaşılabilir bir şey olarak düzenleyen ideolojiler Sargent’e göre, sorun çözme açısından basit niteliktedir (Baradat, 2012: 16).

Günümüzde ideoloji kavramına yönelik görüşler belirten pek çok isim bulunmaktadır. Temel tartışma konusu, hakikat ile ideoloji karşıtlığı üzerinedir. İdeoloji konusunda görüş belirtenlerin ne kadar tarafsız oldukları da belirsizdir. Anglo-Amerikan ekolde ideoloji ile bilim ayrımı yapılmaya devam edilmektedir (Vincent, 2006: 19).

İdeoloji odaklı devam eden eleştirel tüm tartışmalara rağmen, ideolojilerin pratik yararlılığını öne çıkartan yaklaşımlar söz konusudur. İdeolojilerin, tıpkı mitler gibi karmaşık dünyanın anlaşılmasını sağlayan bir işlevi söz konusudur. Her şeyden önce bir dünya görüşü olarak ideoloji, toplumsal gerçekliğin anlaşılmasında ve sosyo-politik tercihler karşısında yol göstermede önemli bir unsurdur. Lévi-Strauss da ideolojinin, toplumun haritasını verdiğini ve toplumda yaşamamızı kolaylaştırdığını vurgulamıştır. Belki de ideolojilerin insanlar tarafından ilgi çekici olması bu nedendir. İnsanlar yaşadıkları toplumun sosyo-politik gerçeklerini ideolojiler yoluyla anlamaya ve açıklamaya çalışmaktadırlar (Örs, 2007:10-11).

3. ULUSLARARASI SİSTEMİ AÇIKLAMAYA YÖNELİK TEORİLER

Bu bölümde uluslararası sistemi açıklamaya yönelik teoriler arasında olan merkantilizm, liberalizm, muhafazakarlık, kapitalizm ve sosyalizm üzerinde durulacaktır. Bu teorilerin seçilme sebebi bugünkü uluslararası sistemi anlayabilmek açısından, uluslararası sistemin değişen doğasını anlayabilmek için söz konusu teorilerin iktisadî, siyasî ve sosyal meselelere bakışlarının bilinmesi gerekliliğidir. Ancak genel bir kategorilendirme yapmak gerekirse 19. yüzyıla kadar liberalizm ve muhafazakarlık, 20. yüzyılda ise kapitalizm ve sosyalizm ağırlıklı olarak etkinliğini koruyan teoriler olmuştur.

3.1. Merkantilizm ve Korumacılık

Merkantilizm genel olarak 16. yüzyıl ile 18. yüzyılın sonlarına kadar olan dönemi ifade etmek için kullanılan ve Batı Avrupa’da başlamış bir iktisadî teoridir. Merkantilist teori ulus devlet ve egemenlik düşünceleri ile şekillenmiştir. Klasik merkantilist dönemde devletler refah ve güçlerini artırmak için ihracatı teşvik etme ve ithalatı sınırlandırma yolunu tercih etmişlerdir. Bunun sonucu olarak ise ticaret fazlası oluşturmaya çalışmışlardır. Devletin güvenliğini sağlama çabası açısından merkantilizm, realizm ile oldukça yakındır. Merkantilizm asıl olarak ulus devletlerin dış tehditlere karşı toplumlarını ve ekonomilerini korumak için gerekli gördükleri refah ve gücü nasıl ve niçin yarattıkları ile ilgilenir. Devletlerin toplumlarını ve ekonomilerini korumak için refah ve güç yaratma çabasının arkasında savaş faktörü önemli rol oynamıştır. 15. yüzyılda küçük feodal beyliklerin kendilerini büyük devletlerden korumak için daha büyük devletler oluşturma eğilimleri ortaya çıkmıştır. Avrupa’da modern ulus devletlerin kurulmasına giden bu süreçte kralların ordu kurma ve bütçe yapma üzerindeki kontrolleri artmıştır. Ancak merkantilizmin asıl yükselişi 1648 yılında sona eren Otuz Yıl Savaşlarından sonra olmuştur. Devletlerin egemenlik yetkileri arttıkça siyasi otoriteleri merkezileşmiştir (Balaam ve Dillman, 2014: 54-55).

Merkantilistler dünyadaki servetin sınırlı olduğunu ve bu nedenle her devletin diğer devletlerin iktisadi çıkarlarını engelleyerek kendi çıkarlarını güvence altına almaları gerektiğini savunurlar. Sıfır toplamlı oyun olarak bilinen bu görüşe göre bir devletin kazancı bir başka devletin kaybı olarak kabul edilmektedir (O’Brien ve Williams, 2016: 8).

Merkantilizm, iktisadi milliyetçiliğin değişen isimlerinden birisidir. Hangi isim altında olursa olsun bu görüş iktisadi faaliyetlerin devlet inşası ve devlet çıkarlarına tabi olduğu ve olması gerektiği ile ilgilidir. Merkantilizm için devlet, milli güvenlik ve askeri güç önceliklidir. ‘İyi huylu merkantilizm’ ve ‘kötü huylu merkantilizm’ olmak üzere iki çeşit merkantilizmden bahsedilebilir. ‘İyi huylu merkantilizm’, devletin güvenliği ve devamlılığı için milli iktisadi çıkarların asgari seviyede korunması gerektiğini savunur. ‘Kötü huylu merkantilizm’ ise uluslararası ekonomiyi emperyalist gelişme ve milli yükselme için bir alan olarak gören merkantilizm çeşididir (Gilpin, 1987: 31-32).

Merkantilizm ticari kapitalizm olarak da ifade edilebilir. Bu dönemde bazı önemli gelişmeler ticaretin artmasına neden olmuştur. Şehirler önem kazanmış, ülke içi ve ülkeler arasında ticaret artmış, Batı’da altının keşfedilmesiyle ticaret hacmi büyümüş ve büyük coğrafi keşiflerle ticaret alanları genişlemiştir. Ticaret hacmi arttıkça ulus devletler arasındaki iktisadi rekabet hızlanmıştır. Merkantilizm bu yeni anlayışı teorik hale getiren doktrin olarak yükselmiştir. Merkantilizmin temel ilkeleri şu şekilde özetlenebilir (Oser ve Blanchfield, 1975: 8-10):

- ❖ Altın ve gümüş, zenginliğin en cazip şeklidir. Kıymetli metaller tek zenginlik kaynağıdır. Merkantilistler güç ve zenginliğin değerli külçeler yoluyla elde edileceğine inanıyordu. Bu nedenle ödemelerin altın ve gümüşle yapıldığı bir sistemde ihracat fazlası gereklidir. Altınla ödeme yapılacaksa bir ülke savaşta olduğu bir ülkeye dahi mal satmalıydı.
- ❖ Milliyetçiliği destekleme taraftarıdır. Tüm ülkelerin ihracat fazlası oluşturmaları beklenmiyordu. Sadece güçlü bir ülke koloniler kurabilir ve yönetebilir, ticaret yollarına egemen olabilir, rakiplerine karşı savaşları kazanabilir ve iktisadi savaşta başarılı olabilirdi. Dünyadaki iktisadi kaynaklar sınırlı olduğundan bir ülkenin kazancı bir başka ülkenin kaybı anlamına gelmektedir. Merkantilist milliyetçilik güçlü donanmalar ve ticaret filolarına sahip olma anlamına geldiğinden militarizm ile eşdeğer görülmektedir.

- ❖ Merkantilistler yurtiçinde üretilmeyen hammaddelerin tarifeler olmaksızın ithalatını desteklemişler, yurtiçinde üretilen hammadde ve işlenmiş ürünlerin korunmasını savunmuşlardır.
- ❖ Kolonilere egemen olma ve sömürme ile koloni ticaret yollarında tekelleşme faydalıdır. Kolonilerin ana ülkeye bağımlı olması ve itaat etmesi taraftarıydılar. Bu politika 1651 ve 1660 yıllarındaki “İngiliz Denizcilik Kanunları” ile yasallaştırılmıştır. Buna göre Büyük Britanya’ya ve kolonilere gelen mallar İngiliz gemileri (koloni gemileri dahil) ile veya malların üretildiği ülkenin gemileriyle taşınacaktır.
- ❖ Ticari çıkarlarını korumak için merkantilistler ülke içerisinde serbest ticareti savunurlar. Bu nedenle ülke içi ticarete vergilere ve diğer kısıtlamalara karşıdır. Bununla birlikte bir kimsenin dilediği her şeye satabilmesine imkan sağlayan serbest iç ticarete itiraz ederler.
- ❖ Merkantilistler ticari düzenlemeleri yapmak için güçlü bir merkezi hükümetten yanadırlar. Devlet dış ticarete şirketlere tekel imtiyazı sağlamalıdır. Rekabeti sınırlandırmak için ticarete serbest giriş kısıtlanmalıdır. Tarım, madencilik ve sanayi tarifelerin yanı sıra sübvansiyonlarla teşvik edilmelidir. Dış piyasada malların kötü anılarak ihracata zarar verilmemesi için üretim yöntemleri ve malların kalitesi yakından kontrol edilmelidir. Merkantilistler bireysel tüccarın kararına ve dürüstlüğüne güvenilmemesi gerektiğine ve kötü işçilik ve adi malzemelerin hükümet tarafından yasaklanması gerektiğine inanmaktadır. Güçlü merkezi hükümet bu gibi düzenlemeleri yapmak için gereklidir. Ayrıca milliyetçilik, korumacılık, sömürgecilik ve iç ticaretin serbestçe yapılabilmesi için de böyle güçlü bir merkezi hükümet gereklidir.
- ❖ Merkantilistler milletin refahını savunurlar ancak nüfusun çoğunluğu için bir zenginliği desteklemezler. Merkantilistler ülke için gerekli olan ucuz emek gücü ve savaşıma hazır olan asker ve denizci ihtiyacını karşılamak için büyük ve çalışkan bir nüfus isterler.

Görüldüğü gibi merkantilizm, güçlü merkezi hükümet temelinde iktisadî hayatta korumacılığı savunmaktadır. Bu aynı zamanda her anlamda kontrolün yönetimin elinde olmasını gerektirmektedir.

Merkantilizm, ticarî kapitalizm ile sanayi kapitalizmi arasında ortaya çıkan çatışmadan dolayı sona ermiştir. Buhar makinesi, metalurji ve dokuma sanayinde yapılan teknolojik buluşlar ve üretimde mekanik gücün kullanılması ile sınaî kapitalizm gelişmiştir. Ayrıca sınaî kapitalizmin gelişiminde dış ticaretin gelişmesi, gümüş stokunun artmasına bağlı olarak fiyatların artması, ihracatı teşvik eden müdahalecilik sanayinin ve sanayi kapitalizmin gelişmesine hız vermiştir. Tüm bu gelişmeler sonucunda ticarî kapitalizme dayalı olan merkantilist doktrin sona ermiştir. Merkantilizmin sona ermesine neden olan faktörler aynı zamanda sınaî kapitalizme ve liberal doktrine geçişin koşullarını hazırlamıştır (Kazgan, 1974: 41-42).

3.2. Liberalizm ve Serbest Piyasa

Ülkeler arasındaki karşılıklı bağımlılığın ve ticaretin artması küreselleşme sürecini başlatmıştır. Küreselleşme sürecinde ulus devletlerin, hemen hemen bütün alanlardaki bağımsızlıkları da zedelenmiştir. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ile birlikte dünya adeta küresel bir köy haline gelmiştir. Bu süreçte dünyanın bir ucundaki herhangi bir gelişme, dünyanın diğer ucundaki ülkeleri kısa sürede ve hemen hemen aynı derecede etkilemeye başlamıştır. Ayrıca uluslararası ticaretin gelişmesi, merkantilist düşüncenin sıfır toplamı

oyun fikrine dayanan görüşünün sorgulanmasına neden olmuştur. Bu dönemde ülkelerin birbirleriyle yaptıkları ticaretten karşılıklı olarak kazançlı çıkacağı fikri doğmaya başlamıştır.

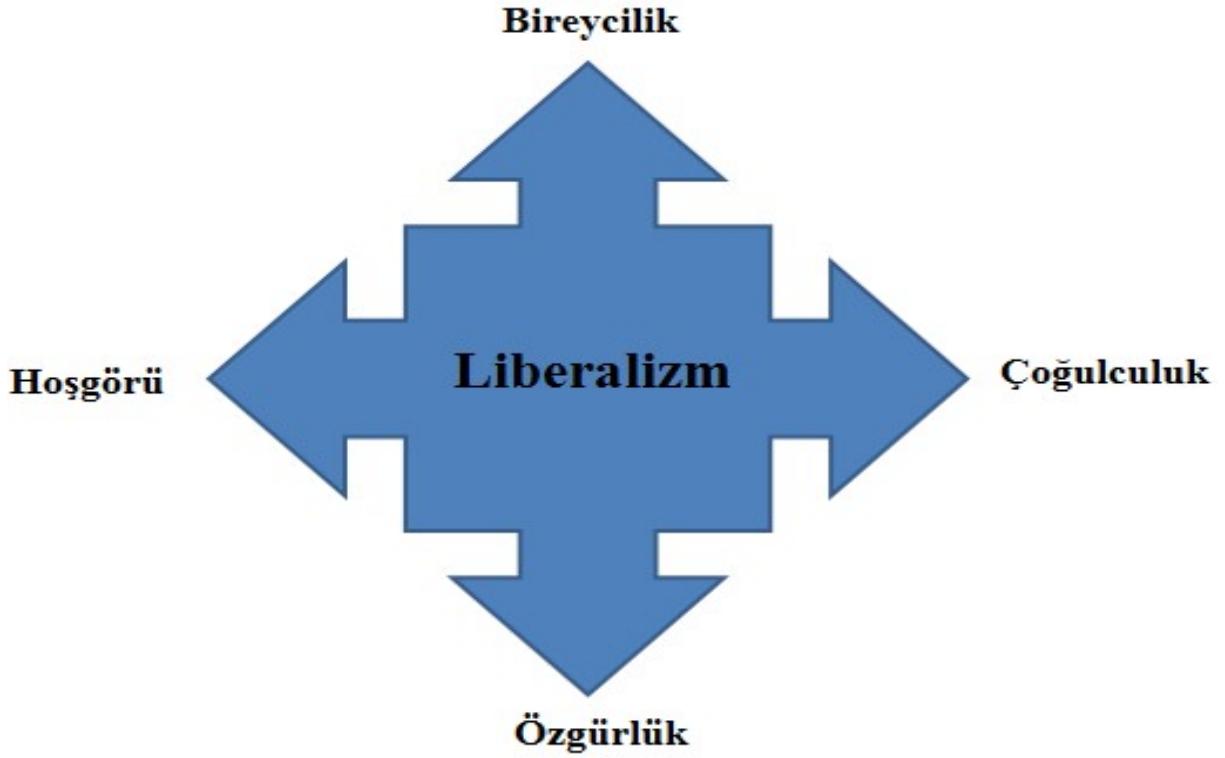
Liberalizm, merkantilizme tepki olarak ortaya çıkmıştır. Liberalizmin önemli fikir babaları arasında John Locke, David Hume ve Adam Smith vardır. Liberalizmde birey ön plandadır ve devlet düzenlemelerinin en aza indirilmesi savunulmaktadır. Hukukun üstünlüğü ve demokrasi de liberalizmin iktisadî olmayan hedefleri arasında yer almaktadır.

Devletin piyasalara müdahalesinin zararlı sonuçlar doğurduğu düşüncesi, liberalizmin doğmasında en önemli faktörlerden birisidir. Bu nedenle liberalizmin temeli Fizyokratlara kadar götürülebilir. François Quesnay'in başını çektiği fizyokratların temel görüşü 'bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler' şeklinde özetlenebilir. Fizyokratlar da kendilerinden sonra ortaya çıkan liberallere benzer şekilde devletin piyasalara müdahalesine karşı çıkmışlardır.

Liberalizm; bireycilik, özgürlük, çoğulculuk ve hoşgörü ilkeleri üzerine kurulmuştur. Bu ilkelerin dışında liberalizm ile özdeşleşen başka ilkeler de (özerklik, öz sahiplik, sınırlı devlet gibi) bu listeye eklenebilir. Burada üzerinde durulan ilkelerden ilki bireyciliktir. Liberalizme göre birey, iktisadî, siyasî ve sosyal yaşamın temel birimi olarak kabul edilmektedir. Temel insan haklarını bireyi eksen kabul ederek formüleştiren liberalizm, birey-devlet ilişkisinde de bireyin mutluluğunu esas alır. Liberalizmde hemen her şey birey merkezli yorumlanmaktadır. Bireyin kurumlar için değil, kurumların birey için yapılandığı görüşü hâkimdir. Liberalizme göre birey rasyonel olarak kabul edilir ve bu nedenle tercihlerinin bireyin kendisi tarafından oluşturulması beklenir (Çaha, 2012: 155). Liberalizmin bireycilik ilkesini en iyi şekilde ifade eden sözlerden birisi John Locke tarafından söylenmiştir. "Herkes kendisinin yargıcısıdır" (Locke, 1969: 193) sözüyle bireyi ön plana çıkaran Locke, bireyin her türlü otoriteden kurtulmasını ve kendi hayatını kurmasını savunmaktadır. Liberalizmin bireycilik ilkesini ifade eden sözlerden diğeri de Immanuel Kant'a aittir. Kant "kendi yasasını kendin yap" (Kant, 1982: 46) sözüyle bireyciliği yüceltmıştır.

Liberalizmin bir diğeri ilkesi özgürlüktür. Liberalizmde özgürlük, bireye müdahalesizlikle eşdeğerdir. Buna göre birey, siyasal iktidardan ve/veya sosyal çevreden gelebilecek baskı ve zorlamalardan uzak olmalıdır. Özgürlük ilkesi gereği bireye en büyük baskı ve zorlama devletten gelebileceği için liberalizmde siyasal iktidarın kısıtlanması esastır. Bunun yanı sıra liberalizm, düşünce, ifade, örgütlenme, inanç, seyahat, katılma ve girişim özgürlükleri de savunmaktadır (Çaha, 2012: 155). Özgürlük ilkesi gereği siyasal iktidarın sınırlanması gerekliliği, tüm kurumların birey için var oldukları anlayışının bir sonucudur. Birey, kişilerin ve kurumların özgürlüğünü kısıtlayıcı eylemlerine maruz kalmamalıdır. Bu açıdan birey, hem diğeri kişilere hem de kilise ve devlet gibi kurumlara karşı özgürdür (Locke, 1998: 28).

Şekil 1. Liberalizmin Temel İlkeleri

Liberalizmin diğer bir ilkesi ise hoşgördür. Liberalizme göre hoşgörü, insanların birbirlerine karşı tahammül etmeleri demektir. Hoşgörünün gelişmesinde en önemli faktör eğitimidir. Eğitim yoluyla insanlar farklılıklara karşı saygılı ve hoşgörülü olurlar (Çaha, 2012: 156). Hoşgörü, insanlar tarafından kabul edilemeyecek davranışlara karşı müdahalesizliği öngörür. Müdahaleden kastedilen baskı ve güç kullanmaktır. Bu öngörünün altında görüşlerin başkalarına dayatılmaması anlayışı vardır. Ayrıca özgürlük ilkesi, insanların kendi hayatlarını kontrol etme güçlerinin kendilerinde olduğu fikri üzerine inşa edilmiştir (<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:36YqE3uOgkJ:https://tr.wikipedia.org/wiki/Liberalizm+&cd=5&hl=tr&ct=clnk&gl=tr>, 27.08.2017).

Liberalizmin hoşgörü ilkesi, çoğulculuk ilkesine zemin hazırlamaktadır. Liberalizm bireyin baskı ve zorlamalarına karşı çıktığı için, tercihleri konusunda yapılabilecek dayatmalara da karşı çıkar. Bu nedenle toplumsal olarak çoğulculuğun ortaya çıkması doğal kabul edilir. Çoğulculuk ilkesi, tek tipçiliğe karşı olan bir ilkedir. Düşünce, inanç veya yaşam biçimi şeklinde olan tek tip dayatmalar çoğulculuk ilkesi gereği liberalizmde kabul edilemez. Farklılara hoşgörü ilkesinin bir devamı olarak devletin görevi, farklılıklar karşısında hakem rolü oynamak ve tarafların birbirlerine karşı dayatmalarda bulunmasını önlemektir. En başta da devletin bu tür dayatmalarda bulunmaması gerekmektedir (Çaha, 2012: 155-156).

3.3. Muhafazakârlık

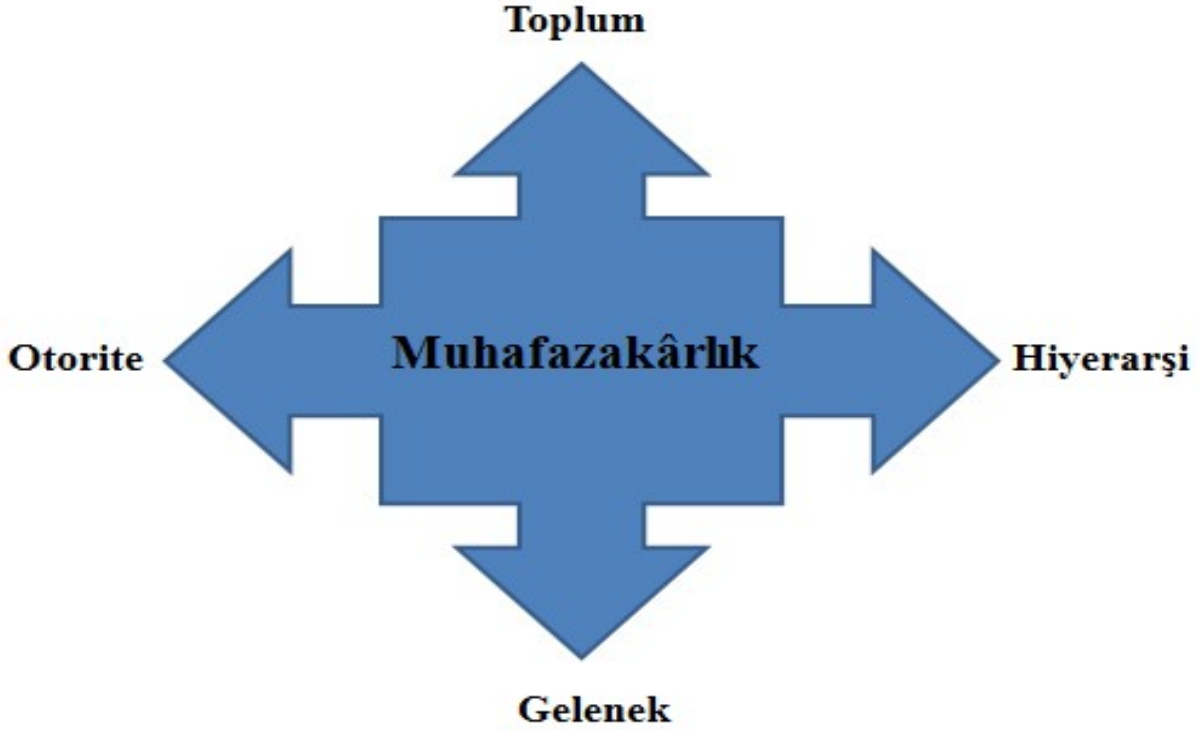
Bireyin özgürlüğü ve sınırlı devlet anlayışına dayanan liberalizm, 19. yüzyıl ve 20. yüzyılda ortaya çıkan iktisadî ve sosyal sorunları çözmeye başarılı olamamıştır. Bunun üzerine, devletin piyasalara müdahale etmesi gerektiği ve birey yerine toplumu ön plana çıkaran düşünceler popüler olmaya başlamıştır. Bu düşünceler en azından toplumsal düzeni, kurumları ve değerleri korumaya yönelik anlayış temelinde gelişmiştir.

Muhafazakârlık, Edmund Burke'nin "Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler" isimli eseriyle şekillenen ancak siyaset literatürüne 1830'larda giren bir kavramdır. Günümüz meselelerini geçmişin birikimlerinden yararlanarak çözmeye çalışan bir felsefe olarak muhafazakârlık, geleneksel değerlerin korunması, toplumsal ve kültürel faktörlerin dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır. Muhafazakârlık, toplumsal düzenin radikal ve devrimci bir şekilde aniden değil, zaman içerisinde kendiliğinden değişmesi gerektiğini iddia etmektedir. Bu nedenle muhafazakâr düşüncenin olgunlaşmasında Fransız Devrimi, Sanayi Devrimi ve Aydınlanma Hareketi gibi iktisadî, siyasî, sosyal ve dini hayatta köklü değişikliklere neden olan tarihsel olayların etkisi büyüktür.

Muhafazakârlığın temel ilkeleri şu şekilde sıralanabilir (Ergil, 1986: 275-283):

- ❖ Her şeyin ölçüsü insan değil, Tanrı'dır. Tüm varoluşların kaynağı olarak Tanrı muhafazakâr düşüncede merkez olarak kabul edilir. Bu düşünceden dolayı siyasal sorunlar da dahil olmak üzere tüm sorunların temelinde dinsel ve ahlâki faktörler vardır. Geçmişle gelecek arasında ebedi varlığa sahip olarak toplum, ruhsal bir bütünlüktür.
- ❖ İnsan kusursuz değildir. Kusursuz olan Tanrı'dır ve insan da bu nedenle doğa yasalarına tabîdir. İnsan kusurlu yapısı nedeni ile toplumsal sorunlar karşısında yetersiz kalır. Liberalizmin insan aklına verdiği önem ve sorunları çözme becerisi, muhafazakâr düşüncede reddedilmektedir.
- ❖ Muhakeme yeteneği kısıtlı olan insan, rasyonel hareket edemez ve bu nedenle de toplumu yeniden düzenleyebilmesi beklenemez. Çünkü toplumsal düzen yılların birikimine dayalı geleneklerden oluşan karmaşık ve tutarlı bir yapıdır. Bu yapı akıl yoluyla oluşturulamaz. Toplumun bu yapısına akıl ve rasyonel ilkeler doğrultusunda yapılan müdahaleler, toplumsal yapının tutarlılığını ve sürekliliğini bozar.
- ❖ Muhafazakârlar pragmatiktir. Şimdiki düzen, mümkün olanların en iyisidir. Bu düzendeki farklılıklar ve eşitsizlikler doğal düzenin parçalarıdır. Mevcut farklılıklar ve eşitsizlikler devrim yoluyla değil, küçük ölçekli ve evrimsel yolla düzeltilmelidir. Düzeltme ihtiyacı da toplumun kendiliğinden ortaya çıktığında zaten yapılmaktadır.
- ❖ Batılı muhafazakârların temel değerlerinden birisi de bireysel özgürlüktür. Muhafazakâr düşüncede özgürlük ve mülkiyet arasında bir bağ vardır. Özgürlük, kişisel girişimciliğin ve kazancın güvencesi olarak görülür. Muhafazakârlar için iktisadî eşitlik gerçekçi değildir. İnsanın gelişmesi ve toplumsal istikrar; özel mülkiyet, din, sosyal hiyerarşi ve liderlik faktörlerine bağlıdır. Otoritenin yokluğu kargaşaya neden olur.
- ❖ Her toplumsal soruna uygun bir çözüm bulunabilir. Toplumsal sorunlar karşısında eski yöntemlerin başarısız olması durumunda, değişimin benimsenmesi gerekliliği ortaya çıkar. Değişimlerin benimsenmesi de inanç ve geçmiş eğilimler doğrultusunda olur.

Şekil 2. Muhafazakârlığın Temel İlkeleri

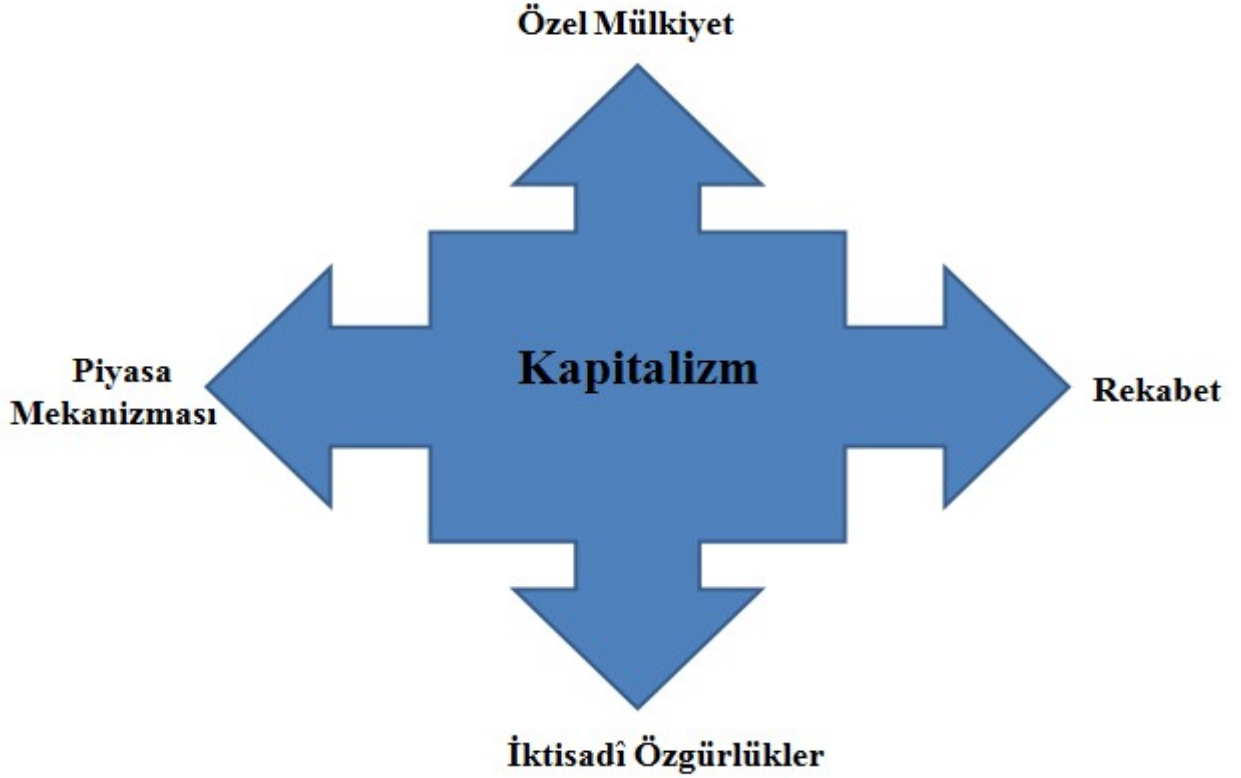

Muhafazakârlar, insanın toplumu değil, toplumun insanı şekillendirdiğini savunmaktadırlar. Toplum insanın yapısını, kapasitesini, düşüncesini, ahlâki değerlerini ve inançlarını oluşturmaktadır. Muhafazakârlara göre insanın bilgileri akla değil, tecrübeye dayanmaktadır. Toplum, insanları kuşatan ve istenilen şekle sokulamayan bir yapıdır. Toplum, geçmişten geleceğe uzanır ve canlı, karmaşık ve kompleks yapıdadır. Muhafazakârlar için toplum, kutsal bir organizmadır. Toplumsal düzenin temelini mülkiyet ve otorite oluşturur. Akrabalık, aile, komşuluk, din, gelenekler ve görenekler toplumsal düzeni muhafaza eden ve sürekliliğini sağlayan unsurlardır. Muhafazakâr düşüncede süreklilik ve istikrar önemlidir. Toplumsal değişim olacaksa örf, âdet, gelenek ve görenekleri sarsmadan olmalıdır. Birey, çıkar gözetmeden siyasi otoriteye sadakatle itaat etmelidir (Çaha, 2012: 158-159).

3.4. Kapitalizm-Sosyalizm Çatışması

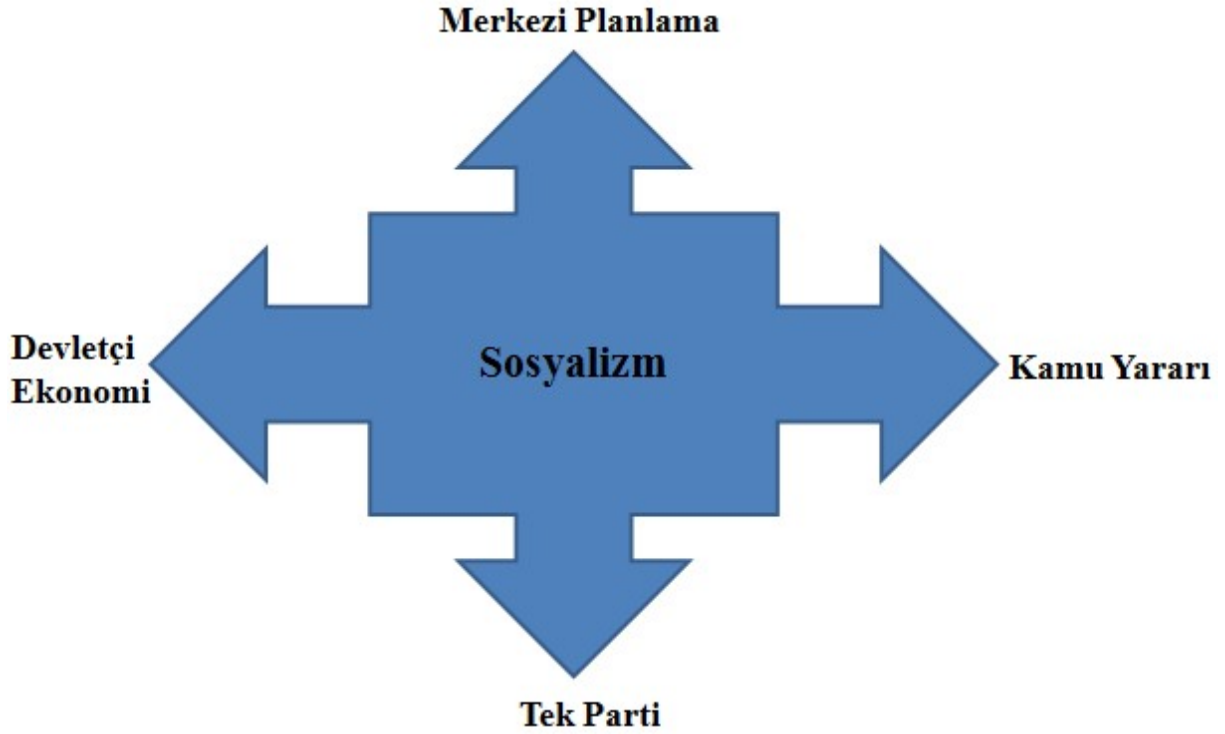
Kapitalizm, feodalizmden sonra ortaya çıkan ve sanayi devrimi ile hızlanan iktisadî bir sistemdir. Kapitalizmin tarihi daha eskilere de götürülebilir. Kapitalizm, üretim araçlarının özel mülkiyette olduğu bir sistemdir. Kapitalist sistem, temel olarak özel girişime ve serbest rekabete dayanmaktadır. Kapitalist sistemde arz ve talebin oluşmasında fiyat mekanizması önemli rol oynar. Sermaye birikimi ve kâr maksimizasyonu kapitalist sistemin özünü oluşturmaktadır.

Şekil 3. Kapitalizmin Temel İlkeleri

Sosyalizm, sanayi devriminin yol açtığı sınıflar arasındaki gelir dağılımı adaletsizliğine tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu sistemde özel mülkiyet olmadığı için insanların bencil olması beklenmez ve sömürünün olmayacağı düşünülür. Üretim kâr amacıyla değil, ihtiyaçlara göre yapılır. Sosyalist sistemde mülkiyet ve üretim devlete aittir. Mülkiyet ve üretim kolektiftir. Üretim sürecinde karar verme yetkisi devlete aittir. Sosyalist sistemlerin diğer özelliği tek partinin sisteme hâkim olmasıdır. Tek parti devletle bütünleşmiştir. Toplumsal farklılaşmalara sosyalist sistemlerde izin verilmez (Çaha, 2012: 160-163). İhtiyaçlar ve kaynakların dağılımı merkezi planlama ile belirlenir. Mal ve hizmetlerin fiyatları piyasa mekanizması içerisinde değil, merkezi planlama yolu ile saptanır. Bireysel çıkarların yerini sosyalist sistemlerde kamu yararı düşüncesi almıştır.

Şekil 4. Sosyalizmin Temel İlkeleri

Kapitalizm ve sosyalizm çatışması ağırlıklı olarak 2. Dünya Savaşı sonrasında dünya gündemine oturmuştur. 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde sosyalist ve kapitalist bloklar arasında büyük rekabet gerçekleşmiştir. Her iki blok da kendi siyasî ideolojilerini dünya geneline yaymak için dış yatırım, hibe ve yardım gibi çeşitli stratejiler geliştirmiştir.

Sosyalist bloğun lider ülkesi SSCB ve kapitalist bloğun lider ülkesi ABD olarak ortaya çıkmıştır. Savaş sonrası dönemde ABD, iktisadî ve siyasî olarak küresel üstünlüğü elde etmek için hamleler yapmıştır. ABD, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması ile kapitalist sistemin kurallarının dünya genelinde kabul edilmesine çalışmıştır.

Breton Woods sistemi ile uluslararası ticaretin önündeki engelleri tek tek kaldırmaya başlayan ABD, doların dünya rezerv parası olması için de girişimlerde bulunmuştur. SSCB çevresindeki ülkelere iktisadî, askerî ve teknik yardımlar ile SSCB'yi çevreleme politikası uygulayarak, SSCB'nin yayılcı politikasını engellemeye çalışmıştır.

Truman doktrini, Marshall yardımları ve NATO'nun kurulması ile ABD, SSCB'nin Doğu Avrupa üzerindeki nüfuzunu azaltmıştır. ABD'nin bu hamlelerine karşı SSCB ise Varşova Paktı, Kominform ve COMECON gibi iktisadî, askerî ve siyasî oluşumları desteklemiştir.

ABD'nin küresel üstünlüğü ele geçirme ve kapitalist ideolojiyi yayma girişimi, 1960'larda sekteye uğramıştır. ABD ve SSCB arasındaki rekabette, Avrupa ve Japonya kalkınma fırsatı yakalamıştır ve her ikisi de ABD'nin karşısına bir güç olarak çıkmıştır. Vietnam savaşı ve bu savaşın ABD bütçesine oluşturduğu yük, savaş sonrası dönemde oluşturulan altına dayalı para sisteminin çökmesine yol açmıştır.

Bretton Woods sisteminin çökmesiyle dolar, altına bağlı olmaktan çıkmış ve dalgalanmaya bırakılmıştır. Gorbachev'in göreve gelmesi ile 'Glasnost' (Açıklık ve 'Perestroika' (yeniden yapılanma) politikalarını izleyen SSCB, demokratik özgürlük ve serbest Pazar ekonomisine geçişin hazırlıklarını yapmaya başlamıştır. Böylece SSCB'de sosyalist sistemin sürdürülemezliği anlaşılmıştır. 1991 yılında SSCB dağılmıştır ve kapitalist ideoloji bir zafer elde etmiştir. SSCB'nin dağılması ile ABD, tek süper güç olarak yoluna devam etmiştir. ABD'nin tek süper güç olması ile kapitalist ideoloji de dünya çapında hızla yayılmıştır ve kapitalist ideoloji ile rekabet edebilecek bir ideoloji kalmamıştır.

3.5. Kapitalizme Karşı Globalizm

Kapitalist ideolojinin temsilcisi durumundaki ABD için her şeyin daha kolay olması beklenirken, 21. yüzyıla birlikte ABD'nin Afganistan ve Irak savaşındaki çok da başarılı sayılamayacak operasyonlara girişmesi ve ardından gelen 2008 global iktisadî kriz ile birlikte ABD hegemonyası düşüşe geçmeye başlamıştır. Özellikle 2008 global iktisadî kriziyle birlikte kapitalist ideoloji de sorgulanmaya başlanmıştır. ABD'de gelir dağılımı adaletsizliğine çözüm üretilememesi, dünyada aşırı zenginlik ve yoksulluğun birlikte bulunması, ABD'nin sürekli çatışma ortamlarına girmesi ve bunların sonucunda iktisadî olarak zararlara uğraması halkın tepkilerine yol açmıştır.

Her ne kadar kapitalizm ve globalleşme süreci uzun yıllar birlikte devam etse de, 21. yüzyılda globalleşme sürecinin dijital temelli projeleri kapitalist sistemi sarsmaya başlamıştır. Globalizm dalgası, kapitalizm döneminde oluşturulan kurumları ve politikaları derinden sarsmaktadır. Nasıl ki sanayi devrimiyle kapitalizmin gelişmesi hızlandıysa, 21. yüzyılda dijital devrimle globalizm hızlanmaktadır. Teknolojideki her devrim mevcut yapıyı değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Dijital devrim de kapitalizm döneminde oluşan tüm yapıları dönüştürecektir.

Kapitalizmin kendilerine sunduğu fırsatları değerlendirenler, kapitalist sistemin dönüşüme uğramasını istememektedir. Bu nedenle kapitalist ideolojiye sahip olanların milliyetçi ve vatansever politikalara yöneldiği görülmektedir. Çünkü globalizm için vatan, ulus, bayrak, din, aile, sınırlar, yerel kültür gibi kavramların pek önemi yoktur. Globalciler farklılıkların tek bir potada eritilmesini desteklemektedirler. Bu nedenle tek dünya devleti, tek din, tek kültür, tek dil ve tek para birimi taraftarlarıdır. Globalizm ideolojisi, global düzeyde etkili olan problemlerin tek tek devletlerin müdahalesiyle çözülemeyeceğini ve bu nedenle tek dünya devletinin olması gerektiğini savunur. Global ölçekteki problemlere örnek olarak da global ısınma, iklim değişikliği, yoksulluk, gelir adaletsizliği, sürekli devam eden çatışmaları göstermektedirler. Tek dünya devleti düşüncesi beraberinde, paranın da kontrolünün tek bir yerden olması gerektiği fikrini doğurmaktadır. Böylece tek dünya merkez bankası kurulması gerektiği belirtilmektedir. Globalizmde tekleşme özelliği ön plana çıkmaktadır.

Kapitalizm için globalizmin en büyük tehditlerinden birisi üretim yapısında meydana getireceği değişimlerdir. Bu nedenle öncelikle globalizmin üretim süreci ve buna bağlı olarak global iktisadî düzende oluşturacağı etkileri değerlendirmek gerekmektedir. Bu etkilerin hangi gelişmelere bağlı olarak oluştuğu şu şekilde sıralanabilir (OECD, 2016: 8-9):

- ❖ Dijital teknolojilerin geniş ölçüde yayılmasını sağlayan düşen maliyetleri,
- ❖ Farklı bilişim ve iletişim teknolojilerin kombinasyonu ve bunların diğer teknolojilerle yakınlaşması,
- ❖ Veri odaklı yenilik, ekonominin tüm sektörlerini dönüştürmektedir ve dijital teknoloji de endüstriyi daha fazla hizmet sektörüne benzer hale getirmektedir. Diğer teknolojiler arasında bulut bilgi işlem ve nesnelerin interneti radikal bir değişim getirecektir,

- ❖ Fabrika tabanındaki verilere dayalı gelişmiş robot teknolojisi, işlevsellik ve esneklikte iyileştirmeler sağlayarak yaygınlaşmaktadır,
- ❖ Biyo-bazlı piller, yapay fotosentez ve biyoyakıt üreten mikroorganizmalar, biyo temelli bir devrim için gerekli olan araçların mevcudiyetini göstermektedir,
- ❖ Nanoteknoloji sayesinde üretimde çeşitliliğin ve farklı alanlarda üretim yapmanın önü açılmaktadır,
- ❖ 3D yazıcılar sayesinde üretim verimliliğinin artması ve karmaşık ürünlerin üretiminin daha ekonomik olması beklenmektedir,
- ❖ Bilimsel enstrümantasyon, veri bilimi ve hesaplamadaki son gelişmeler, malzeme bilimlerinde bir devrime katkıda bulunmuştur. Endüstriyel malzemeler daha önce görülmeyen özelliklere sahip olacaktır. İstenen özellikler giderek materyallerin içine tasarlanmaya başlanacaktır.

Globalizmin desteklediği bazı dijital tabanlı teknolojiler şunlardır:

- ❖ **Endüstri 4.0:** Endüstri 4.0 kavramı, 4. Sanayi Devrimi anlamında kullanılmaktadır ve bilişim teknolojilerin sanayi ile birleşmesini ifade etmektedir. Düşük maliyetli ve az yer kaplayan, az enerji harcayan, az ısı üreten ve yüksek güvenilirlikli yeni nesil yazılım ve donanımlar ile nesnelerin interneti olarak ifade edilen iki ana bileşenden oluşmaktadır. Endüstri 4.0 sayesinde yeryüzündeki tüm cihazların bilgi ve veri alışverişi yapması sağlanmaktadır. Bu da üretim sürecinde insandan bağımsız olarak optimum çapta üretim yapabilen akıllı fabrikaların doğuşu anlamına gelmektedir (https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:s_Zu1nKXLAAJ:https://tr.wikipedia.org/wiki/End%25C3%25BCstri_4.0+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr, 30.08.2017).
- ❖ **Dijital Para:** Dijital para, fiziksel paralardan farklı olarak anlık işlemlere imkan sağlar. Sanal para birimleri ve kripto para birimleri gibi örnekleri bulunan dijital paralar, geleneksel paralar gibi fiziksel mal ve hizmet alımlarında kullanılabilir. Dijital paranın mantığı, elektronik olarak kayıtlı bir değeri, bir karta veya cihaza kaydetmeye dayanır. Özellikle de internet ortamında çevrimiçi olarak değer aktarımı yapılmasını sağlayan bir ağ parasıdır. Bitcoin, Litecoin, Dogecoin, Ethereum ve Zcoin gibi çeşitli dijital paralar vardır. Hong Kong, İngiltere, Japonya, Belçika, Kanada, Çin, Danimarka, Almanya, Rusya ve İsveç gibi ülkeler dijital paraya geçiş için çeşitli altyapı hazırlıkları yapmaya başlamışlardır (https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:AgN27RJUZMJ:https://en.wikipedia.org/wiki/Digital_currency+&cd=3&hl=tr&ct=clnk&gl=tr, 29.08.2017).
- ❖ Dijital paralar, tek dünya para birimine geçişin ilk aşamasıdır. Dünya para biriminden 1988 yılında The Economist dergisinin kapağında söz edilmiştir. Bu kapakta ilginç bir şekilde kâğıt paralar ateşler içinde resmedilmiştir. The Economist dergisinin 2015 yılındaki kapağında ise Bitcoin teknolojisinin ekonominin işleyişini değiştirebileceği konu edilmiştir. 2017 yılında Estonya internet üzerinden işlem yapmayı sağlayan ve 'Estcoin' adı verilen bir sanal para birimine geçeceğini açıklamıştır. Lefkoşa Üniversitesi ise, harç ücretlerini Bitcoin ile kabul edeceğini açıklayan ilk üniversite olarak tarihe geçmiştir. Yale Üniversitesi'nden James Tobin de global bir para biriminin değişken faiz

oranlarına karşı alternatif oluşturabileceğini ifade etmiştir (IMF, 1998: 146-147).

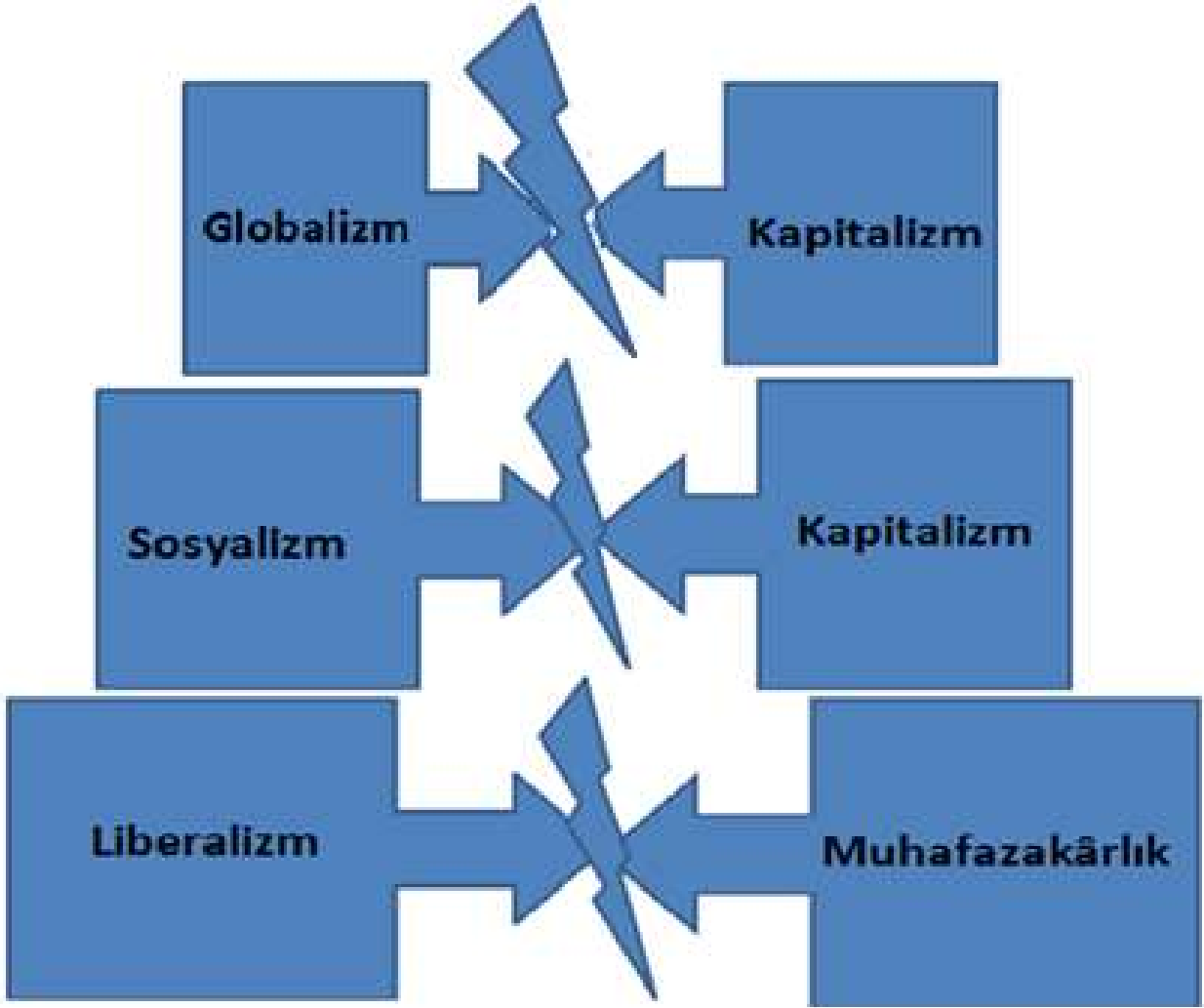
- ❖ **Çevrimiçi Alışveriş:** İnternetin yaygınlaşması ile birlikte hayatımızın hemen her alanında değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerin en önemlisi de alışveriş alışkanlarımız ile ilgilidir. İnternet üzerinden alışveriş yapma giderek yaygınlaşmaktadır. Sağladığı birçok avantajdan dolayı birçok insan çevrimiçi alışverişi tercih etmektedir. Geleneksel alışverişte alışverişe giderken uygun giysiler giymek, saç ve makyaj bakımı yapmak, araca binmek gibi çeşitli zaman maliyetlerine katlanmak gerekmektedir. Çevrimiçi alışverişte ise istenilen anda, bulunulan yerden, konforlu bir şekilde alışveriş yapmak mümkün hale gelmiştir. Ayrıca ulaşım için harcanan harcamalardan, park bulma sorunundan, trafik sıkışıklığı gibi psikolojik stres faktörlerinden de kurtulmuş olmaktadır. Çevrimiçi alışveriş kalabalık ortama girmekten hoşlanmayanlar için rahat bir alışveriş imkanı da sunmaktadır. Bu sayede farklı mal ve hizmetler arasında tercihte bulunma ve farklı satıcıların fiyatlarını karşılaştırma imkanı da kolaylaşmıştır. İndirim fırsatlarından anında haberdar olan ve kampanyalardan yararlanmak isteyen tüketiciler, internet üzerinden rahatlıkla o anda alışverişlerini yapabilmektedirler. Satın alınan mal ve hizmetlerin tüketiciye kadar getirilmesi de çevrimiçi alışverişin tercih edilme nedenleri arasındadır (<https://medium.com/@ourshopeuae/how-online-shopping-has-made-our-lives-easier-97546a748bf2>, 29.08.2017)
- ❖ **Robot Teknolojisi:** Robotlar hayatın her alanına hızlıca yayılmaya devam etmektedir. Japonya’da SoftBank şirketi Tokyo’da açtığı cep telefonu mağazasında Pepper isimli robotları çalıştırmaya başlamıştır. Bu robotlar çok yönlü üç tekerleğe, çarpmaları önleyen sisteme, çoklu sensörlere, çift kola ve müşterilerin bilgi girmelerini sağlayan göğüs kafeslerine yerleştirilmiş tablete sahiptir (https://www.wired.com/2017/08/robots-will-not-take-your-job/?mbid=nl_81617_p2&CNDID=49340875, 30.08.2017). Biyoteknoloji şirketi Koniku’nun kurucusu Oshi Agabi, patlayıcı kokularını alabilen bir bilgisayar geliştirdiklerini açıklamıştır. Bu bilgisayarın ileride robotların beynine temel oluşturması beklenmektedir (<http://www.bbc.com/news/technology-40935771>, 30.08.2017). Özellikle robot teknolojisinde Çin büyük bir atılım yapmaktadır. Son 13 yıldır robot üretim ordusunun temelini atan Çin’de 2004 yılında endüstriyel robotların sayısı 7000 iken 2016 yılında 48 kat artarak 340000’e yükselmiştir (<https://www.marketsandmoney.com.au/chinas-robot-army-world-domination/2017/08/24/>, 30.08.2017)
- ❖ **3D Yazıcılar:** Son yılların popüler teknolojisi olan 3D yazıcılar sayesinde matbaalar adeta insanların evlerine ve işyerlerine taşınmıştır. 3D yazıcılardan çıkartılan parçalar sayesinde insanlar kendi yaratıcılıklarını kullanarak yeni ürünler tasarlayabilmektedirler. İlk zamanlarda plastik ürünlerin çıktısı alınarak kullanılan 3D yazıcılar, artık çelik kadar sağlam malzemeler yapabilmektedirler (<https://www.extremetech.com/electronics/254545-new-3d-printers-can-print-materials-strong-steel>, 30.08.2017)
- ❖ **Dijital İstihbarat:** Dijital tabanlı teknolojiler ile istihbaratın yapısı ve yöntemi de değişmiştir. Dijital istihbarat, müşterilerin web sitelerini, mobil sitelerini veya mobil uygulamaları nasıl kullandıklarını ve bu verileri, ne zaman, nerede ve nasıl bir etkileşimde buldukları konusunda deneyimlerini optimize etmek

için kullanmayı gerektirir. Günümüzün mobil, çoklu cihaz ve çok kanallı dünyasında, dijital istihbarat, dijital veriyi gerçek zamanlı, kullanılabilir, müşteri odaklı bilgilere dönüştürme yeteneğini ifade etmektedir (<https://www.atinternet.com/en/glossary/digital-intelligence-2/>, 30.08.2017).

- ❖ **Emoji Dili:** Emoji dili, globalizmin tek dünya dili oluşturma projesinin bir hazırlığıdır. Günümüzde İngilizce dünya genelinde en yaygın olarak konuşulan dildir. Ancak emoji dili ile İngilizce'nin tahtı sarsılabilir. Sosyal medya kullanımının artması, bu platformlarda emojilerin kullanılmasını da yaygınlaştırmıştır. Emojiler yoluyla insanlar duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade etmeye başlamışlardır. Emojiler sembollerin ötesinde bir dil gibi kullanılmaktadır. Özellikle geliştirilen yeni emojilerle, bir duygu ve düşünceyi farklı şekillerde ifade etmek mümkün hale gelmiştir.
- ❖ **Transhümanizm:** Transhümanizm, insanın yeteneklerini, kapasitesini ve sağlığını teknolojiyi kullanarak geliştirmek anlamına gelmektedir ve bir üst insan oluşturma projesidir. Hastalıkları ortadan kaldırmak, dünyanın en yoksullarına ucuz ama yüksek kalitede ürünler sunmak, yaşam kalitesini ve sosyal bağlantıları geliştirmek için kullanılan tüm stratejiler bu kapsamda değerlendirilebilir. Yapay zeka, zihin yükleme, mega ölçekli mühendislik, moleküler üretim, kendi kendini yenileyen robot teknolojisi, sibernetik, uzay kolonizasyonu, gen tedavisi / RNA müdahalesi, sanal gerçeklik ve canlı dondurma gibi bilim ve teknolojiye gelişmelerin hepsi transhümanizm projesinin parçalarıdır (<https://lifeboat.com/ex/transhumanist.technologies>, 30.08.2017).

Bu ve buna benzer birçok teknolojik gelişme, kapitalizm döneminde oluşturulan tüm yapıyı bozacak niteliktedir. Bu süreçten zarar görmeye başlayan ülkelerin, milliyetçi ve vatansever politikalar üretmeye başladıkları görülmektedir. Özellikle globalizmin, üretim yapısını ve global iktisadî düzeni baştan aşağıya dönüştürecek projeleri bulunmaktadır. Bu nedenle 21. yüzyılın ideolojik kavgası, bir zamanlar birbirlerinden ayrı düşünülmemeyen globalizm ile kapitalizm arasında gerçekleşecektir.

Şekil 5. İdeolojilerin Çatışması ve Tekleşme Süreci

Şekil 5’de buraya kadar anlatılanların bir özeti şeklinde ideolojilerin çatışması ve tekleşme süreci gösterilmektedir. Bu şekilde ilk olarak liberalizm ile muhafazakârlık, daha sonrasında kapitalizm ile sosyalizm ve en son olarak ise günümüzü betimleyen globalizm ile kapitalizm arasındaki çatışmalar resmedilmiştir. İdeolojiler arasındaki çatışmalarda döneme damgasını vuran ve ağırlıklı olarak literatürde yer bulan ideolojiler seçilmiştir. Bu ideolojilerin sonraki dönemlerde ortaya çıkan farklı boyutları da vardır (neoliberalizm, neo-muhafazakârlık gibi). Örneğin 2. Dünya Savaşı sonrasında neoliberalizm ideolojisi de ortaya çıkmıştır. Ancak bu dönemde ağırlıklı olarak dünya kamuoyunda sosyalizm ve kapitalizm çatışması tartışılmıştır. Bu nedenle söz konusu ideolojilerin farklı boyutlarına şekilde yer verilmemiştir.

Bu şekilde yer alan karelerin yukarıya doğru giderek küçülmesi bir tekleşme sürecini anlatmaktadır. Kareler arasındaki ideolojiler arasında benzerlikler bulunmakla birlikte, her ideoloji arasındaki farklılıkları vurgulamak açısından kareler arasında bazı boşluklar bırakılmıştır. Ayrıca karelerin yukarıya doğru daralması, ideolojiler arasındaki çatışmanın giderek tek bir ideolojiye doğru dönüşümüne işaret etmektedir. Şekilde muhafazakârlığın liberalizme, liberalizmin kapitalizme, kapitalizmin ise globalizme evrildiği gösterilmek istenmektedir. İdeolojiler arasındaki çatışmada liberalizm-kapitalizm-globalizm üçlüsünün

dünyanın tercih ettiği ideolojiler olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu, muhafazakârlık ve sosyalizmin bittiği anlamına gelmemektedir. Ancak bu şekil günümüzde ağırlıklı olarak globalizm ve kapitalizm arasında ideolojik çatışmanın yaşanması beklendiğini göstermektedir.

3. SONUÇ

Bir dünya görüşü olarak ideolojiler, karmaşık toplumsal yapıları anlamayı mümkün kılan niteliğe sahiptir. Bu sayede insanlar, yaşadıkları toplumların sosyo-politik gerçeklerine ilişkin mantıksal çıkarımlar yapma imkânı bulurlar. İdeolojiler arası karşılaştırma yapmak, geçmiş ve gelecek arasında bağlantı kurmada yardımcı olur. Ayrıca yapılan bu karşılaştırmalar, söz konusu ideolojilerin geçerliliği hakkında yorum yapabilmeyi sağlar.

Bu çalışmada, ideolojiler arasındaki çatışmaların tüm yapıları dönüştürdüğü varsayımından hareketle, söz konusu çatışmaların günümüzdeki biçimi değerlendirilmeye çalışılmıştır. İlk ideolojik çatışma örneği olarak liberalizm ve muhafazakârlık üzerinde durulmuştur. Bireycilik, çoğulculuk, özgürlük ve hoşgörü ilkeleri üzerinde yükselen liberalizm, özerklik, öz sahiplik ve sınırlı devlet anlayışına da dayanmaktadır. Liberalizmin aksine muhafazakârlığın odak noktasında birey değil Tanrı vardır. Pragmatik bir özelliğe sahip olan muhafazakârlar, değişime kuşkuyla yaklaşmaktadırlar. Muhafazakârlar, geleneksel değerlere ve ulusal savunmalara önem verirler, liberaller için ise bunların o kadar önemi yoktur.

2. Dünya Savaşı sonrası dönemin ideolojik çatışması kapitalizm ve sosyalizm arasında yaşanmıştır. Üretim araçlarının özel mülkiyetinin kime ait olacağı üzerinden şekillenen çatışmada kapitalizm, dünya genelinde kabul görmüş bir ideoloji olarak kalmaya devam etmiştir. Sosyalizm deneyimi geçiren ülkeler ise, piyasa ekonomisine geçiş için çeşitli reformlar yapmak zorunda kalmışlardır.

Kapitalizm ve muhafazakârlık ise birbirine karşıt olarak görünse de, muhafazakârlık değişime karşı kuşkulu bakışı, kapitalizmin temel değerlerinin yeniden yorumlanmasıyla kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra, muhafazakârlığın sosyalizm ile ayrışması da bir ideolojik çatışma olarak değerlendirilebilir. Muhafazakârlar, mevcut düzenin ve sistemin en iyisi olduğuna inanırlarken, sosyalizm taraftarları değişimin devrimle olması gerektiğini düşünürler.

Kapitalizm ve globalizm uzun süre birlikte hareket etmiştir. Globalleşmenin hız kazandığı günümüzde ise, söz konusu birliktelik ayrılığa dönüşmüş gözükmektedir. Kapitalizmin, muhafazakârlığın değişime karşı olan özelliğini benimsemeye başladığı ve kapitalist dönemde oluşan değerlerin ve kurulan yapıların korunması gerektiğini ileri sürmesi bunu göstermektedir. Kapitalist ideoloji, iktisadî üretim, demokrasi, din, aile, eğitim, kültür gibi toplumsal değerlere fazla müdahale etmemiştir. Oysa dijital tabanlı olarak gelişen globalizm, paradan alfabeye, eğitimden aileye kadar neredeyse tüm mevcut kurumsal yapıları hedef almaktadır.

Globalizm ve kapitalizm arasındaki çatışma bu yüzyıla şekil vermektedir. Dijital dünyadaki gelişmelere göre, bu çatışmadan globalizm ideolojisi kazançlı çıkacaktır. Globalizmin tek başına belirleyici olacağı bu yüzyıl, ideolojiler arasındaki çatışmanın giderek yerini tekleşmeye bırakacağını düşündürmektedir.

KAYNAKÇA

- Balaam, D.N. ve Dillman, B. (2014). *Introduction to International Political Economy*, Sixth Edition, Pearson:USA.
- Baradat, L.P. (2012). *Siyasal İdeolojiler – Kökenleri ve Etkileri*, Çev: Abdurrahman Aydın, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çaha, Ö. (2012). Siyâsî Düşünceler ve İdeolojiler. Davut Dursun ve Mustafa Altunoğlu (Ed.), *Siyaset Bilimi* içinde (ss. 150-179). Eskişehir: AÖF Yayınları.
- Ergil, D. (1986). Muhafazakar Düşüncenin Temelleri “Muhafazakarlık ve Yeni-muhafazakarlık”, *A.Ü. SBF Dergisi, Cilt 41, Sayı 1*, 269-292.
- Gilpin, R. (1987). *The Political Economy of International Relations*, Princeton University Press: New Jersey.
- IMF. (1998). *IMF Survey*, Vol. 27, No. 9, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/pdf/051198.pdf> (29.08.2017).
- Kant, I. (1982). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*, Ankara: Hacettepe Ü. Yayınları.
- Kazgan, G. (1974). *İktisadî Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*, 2. Basım, Bilgi Yayınevi:Ankara.
- Locke, J. (1969). *Civil Government*, Aktaran: Mete Tunçay; *Siyasal Düşünceler Tarihi*, Cilt II, Ankara: A.Ü.S.B.F. Yayınları.
- Locke, J. (1998). *Hoşgörü Üstüne Bir Mektup*, Çev: Melih Yürüşen, Ankara: Liberte Yayınları.
- Mardin, Ş. (1976). *İdeoloji*, Ankara:Sevinç Matbaası.
- O’Brien, R. ve Williams, M. (2016). *Global Political Economy Evolution&Dynamics*, Fifth Edition, Palgrave:USA.
- OECD. (2016). Enabling the next production revolution: the future of manufacturing and services, *Meeting of the OECD Council at Ministerial Level*, Paris.
- Oser, J. ve Blanchfield, W. (1975). *The Evolution of Economic Thought*, Third Edition, Harcourt Brace Jovanovich: USA.
- Örs, H.B. (2007). 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler, Der: H. Birsen Örs, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Vincent, A. (2006). *Modern Politik İdeolojiler*, Çev: Arzu Tüfekçi, İstanbul:Paradigma.

İnternet Kaynakları

- <https://plato.stanford.edu/entries/world-government/#LibRejWorGov> (17.08.2017)
- <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:36YqE3uOgkJ:https://tr.wikipedia.org/wiki/Liberalizm+&cd=5&hl=tr&ct=clnk&gl=tr>, (27.08.2017)
- https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:AgrN27RJUZMJ:https://en.wikipedia.org/wiki/Digital_currency+&cd=3&hl=tr&ct=clnk&gl=tr, (29.08.2017)
- <https://medium.com/@ourshopeuae/how-online-shopping-has-made-our-lives-easier-97546a748bf2>, (29.08.2017)
- https://www.wired.com/2017/08/robots-will-not-take-your-job/?mbid=nl_81617_p2&CNDID=49340875, (30.08.2017)

<http://www.bbc.com/news/technology-40935771>, (30.08.2017)

<https://www.marketsandmoney.com.au/chinas-robot-army-world-domination/2017/08/24/>,
(30.08.2017)

<https://www.extremetech.com/electronics/254545-new-3d-printers-can-print-materials-strong-steel>, (30.08.2017)

<https://www.atinternet.com/en/glossary/digital-intelligence-2/>, (30.08.2017)

https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:s_Zu1nKXLAAJ:https://tr.wikipedia.org/wiki/End%25C3%25BCstri_4.0+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr, (30.08.2017)

<https://lifeboat.com/ex/transhumanist.technologies>, (30.08.2017)